

JANUS PANNONIUS EGY ISMERETLEN KIADÁSA.

Janus Pannonius kiadásainak lajstromában Brunet (Manuel du libraire. 1862. IV, 1, p. 344; idézve Ábelnél, Adalékok a humanismus történetéhez Magyarországon. 1880 p. 2) emlit egy olyat is, melyet eddig közelebbről nem ismertünk. Azt mondja ugyanis «... une édition de Padoue 1552 in 8°. sans nom d'imprimeur, mais dont le fleuron est une Minerve, avec les mots: Oliva Minervæ. Elle est à la Bibliothèque Mazarine N° 21236». E kiadást, melyet Dr. Ábel Jenő úr szives figyelmeztetésére Párisban átvizsgáltam, a következőkben ismertetem.

Czíme: IANI PANNONII | DEINDE EPISCOPI | QVIN-
QVECCLESIIARVM | *FACTI ILLIVS* | cum omni | *antiquitate*
vatis comparandi, lusus | quidam et epigrammata, | nunc primum
inuenta et excusa. OPERA IOANNIS SAMBVCI, | Tirnauien-
sis Pannonii. | Azután a nyomdász jele következik az Oliva Mi-
nervæ mottóval, és alatta: PATAVII 1559.¹⁾ — A lapok nincse-
nek megszámozva, csak az egyes ívek (összesen 4) A—D-ig je-
lölve. — Az előszó ajánlása: «Mariano Lezentio [Leszcsynski?]²⁾
Polono, Cracovien. Plocensi [Plock, a mai orosz Lengyelország-
ban] ac Sandomirien. [Sandomirz, ugyanott] Canonico, nobiliss.
atque ornatissimo adolescenti Joan. Sambvevs S. D.» Minde-
nekelőtt szól a kiadó Janus P. életéről («Vitesiorum gente illu-
stri»), elmondja az ismeretes adatokat s rátér a költő testalkatának
és külsejének leírására (hogyan vette adatait, nem mondja

¹⁾ Egybe van kötve a párisi példánnyal két más mű: Scipionis Capicii de principiis rerum libri duo, etc. Venetiis 1546 és In obitum Aldinae Catelae lacrimæ Poeticæ, Parisiis 1622.

²⁾ Leszcsynski-nek latinisított alakja csak Lezentius vagy Lezentius lehet.

meg): «*habitu totius corporis satis tenui ac modico, facie liberali et candida, collo nonnihilo oblongo*». Mátyás király kezdetben nagyon szerette és kegyének jeleivel elhalmozta; utóbb azonban «*ab eodem, ob leues quasdam offensae suspiciones*¹⁾ in exilium missus, cum quadragesimum octavum²⁾ ætatis annum attigisset, in Meduewara præ dolore animi e vivis discessit estque apud D. Joannem Quinqueeclesiis sepultus». Itt főleg Janus Pannonius halálának helye érdekel bennünket. Eddig ugyanis biztosan nem tudták, hol halt meg Janus Pannonius, s csupán Ábel (Egy. Phil. Közl. IV. 101.) gyanította (és pedig, mint látszik, helyesen), hogy Medvevárában (Horvátországban) végezte be életét, s e feltevését egy, a zágrábi országos levéltárban levő és Fraknoi által először elhasznált okmányra alapította.³⁾ Kiadónk nem említi ugyan

¹⁾ Hogy Janus Pannonius kegyvesztésének komolyabb oka volt, most már általánosan el van ismervé.

²⁾ Helyesebben trigesimum octavum. V. ö. a Teleki-féle kiadást II. 233.

³⁾ A Fraknoi által felhasznált okmány azonos avval, melynek kivonatát e közlönyben IV p. 101 a budai országos levéltárnak «*Extractus Actorum Archiv. sic dicti Anolczbachensis sub finem 1786 in Archivum Regio-Camerale illatorum*» című Elenchusa után adtam. Azóta az okmány Zágrábrából visszakerült Budára; régi száma: fasc. 1527, Nr. 28, új száma DL. 33817. Az okmány, mely csak hiteles másolatban maradt ránk «*Crisii . . . anno d. Millesimo quadringentesimo tredecimo*» kelt; benne egy másik «*Bude . . . a. d. Millesimo quadringentesimo octogesimo [!] nono*» kelt okmány, ebben pedig ismét egy «*quarto die congregacionis nostre prenotate in loco memorato a. d. Millesimo quadringentesimo octogesimo primo*» kelt okmány van transsumálva. Ez az utolsó a főokmány, melynek pontos keltét az imént közlött datumnak a bevezető sorokkal («*feria tertia proxima ante purificationis beate Marie virginis prope dictam civitatem Zagrabiensem*») 1481 jan. 30-ra lehet meghatározni. Ezen okmánynak humanistáinkra vonatkozó főpassusai következőkép hangzanak: (Elitélték többek közt :) Reverendum dominum *Oswaldum Episcopum Ecclesie Zagrabienensis qui condam Johannem Episcopum Ecclesie Quinqueeclesiensis infidelem de voluntate et permissione sua quousque rivisset in castro Medve [!] hospitantem ac hospitum incendiariorum familiarium suorum de castris utraque Hrazthowycza et castello seu curia sua Zagrabienensi patratorem. Magnificum dominum Johannem Thurz de Meduewara hospitem infidelis condam Johannis Episcopi Quinque Eclesiensis usque vitam eiusdem in Castro suo predicto Meduewara et obcecatorem familiarium suorum sine iudicio dum honore Banatus Regnorum Dalmacie et Croacie ac Sclauonie fungeretur ac tandem similiter post honorem dicti Banatus propter turpia (?) homicidia et simi-*

meg itt sem a forrást, de az említett okmány illető kifejezésének és kiadásunk ez adatának egyezése elég nyomós ok, hogy Janus Pannonius halála helyéül egész bizonyossággal Medvevárát tartsuk. — Tovább említi a kiadó, hogy sok művet irt a költő s így folytatja: «Eius poematum volumen aliquoties in Germania [1512. 1514. 1518. Bécsben], commendatione Erasmi et Beati Rhenani excusum [v. ö. Egy. Phil. Közl. XI, 616], nuper etiam Venetiis [t. i. 1553-ban Hilarius Cantianculá-é], itemque Basileæ [1555. Oporinus-féle kiadás] auctum panegyrico et emendatum prodiit Ego vero in quasdam lucubrationes eiusdem *) (cui vel ob communem patriam multum me debere fateor), nuper cum alibi, tum [apud?] Joan. Listhium Cæsaris Ferdinandi Secretarium *incidens*, eas tuo nomine præposito cum omnibus esse communes volui: ut qui plane sciam, non minus præclaris me vatibus ac si ex omni quiddam antiquitate reliquum appareret, satisfacturum selegi de multis pauca et de bonis meliora. Cuncta enim ob iuvenilem fervorem et in Italia tum vitam actam non libuit.» Ezekből megtudjuk tehát, hogy a jelen kiadás, mint a cím is mutatja, editio princeps (azon epigrammákra nézve, melyek bennfoglaltatnak); továbbá, hogy e költemények egy részére Sambucus (a ki melleleg megjegyvezve «Bibliothecæ Augustæ Vindobonensis præfectus» volt) Liszti Jánosnál, Ferdinánd császár titkáránál akadt rá, kinek Sambucus 10 évvel később bécsi Janus-kiadását ajánlá. Megtudjuk végül azt, hogy e kiadás a költő legobscónebb költeményeinek mellőzésével csak florilegium akar lenni.

Tovább így folytatja előszavát a kiadó: «Adductus autem sum, Mariane, ut meam voluntatem cum tuo nomine hi versus publice ostenderent, suavibus inter nos et etiam *Andream Duditium* Sbardelatam, iuvenem doctissimum, nuper colloquiis habitis». Végződik a másféllapra terjedő előszó Marianus dicséretével s a közte és Sambucus közt fenálló szoros barátság magasztalásával. Keltezés: Patavii ipsi Kalendis Januariis 1552.

litter sine iudicio homicidia facere facientem ac hospitem incendiariorum per familiares suos de castro suo Medwewara ac castellis Rokonok, Lokawecz et Biskzard patratorem . . . Blasium Bryga tempore invasionis Polonorum familiarem Episcopi Quinque Ecclesiensis infidelis Regie Ma-iestati existentis . . .»

ÁBEL JENŐ.

*) T. i. Iani Pannonii.

Erre *Georgius Bona (Bóné?) Cibiniensis Transylvanus*¹⁾. felirással a következő distichonokat olvassuk :

Hoc etiam cultum Sambucus, non sine cura,
Eximii voluit prodere vatis, opus.
Eruit e tenebris passim, quæ forte perirent;
Magna brevi illius Bibliotheca dabit.

A tulajdonképeni tartalom ily czímet visel: *Lusus et epigrammata quedam Jani Pannonii Episcopi Quinquecclesiensis*. Közölve van összesen 141 epigramma, melyek mind megvannak Telekiben is; ²⁾ megvannak továbbá Sambucusnak tíz évvel később (1569) Bécsben Stainhofernál megjelent nagy kiadásában (a Magyar Tudományos Akad. könyvtárában), egy epigramma híján. Ez az egy a 105-ik epigramma [In Lippum]: *Mendacissime de meis amicis stb.* (Telekinél I. p. 606). Ha tovább összehasonlítjuk a páduai kiadást a bécsivel, a következőket constatálhatjuk még: 1. Az epigrammák czímei itt-is, ott-is teljesen azonosak. 2. Az epigrammák *sorrendje* is megegyezik, kivéve, hogy a bécsi kiadásban a «Ptolemæus» és a «Venus ad Palladem» czímű epigrammák külön állanak, miként Telekinél, míg a páduai kiadásban e két epigramma *egy* 8-soros költeménynyé van foglalva «Ptolemæus» czímen. A másik kis eltérés az, hogy a senariusokban írt költemények a bécsi kiadásban a dactylicus versmértékben írt epigrammák *után* következnek, s hogy a «De corporibus Mathematicis» és «De Monade et Dryade» czímű hexameterekből

¹⁾ Trautsch Schriftstellerlexiconjában nem találkozunk nevével.

²⁾ Ezek: I. kötet: XVII—XIX, XXI, XXII, LVII, LIII, XCVII, CXXVIII—CXXXI, CXXXIII—CXXXVI, CXXXIX, CXL, CXLII, CXLIII, CXLVIII, CL, CLV, CLVI, CLXII, CLXV, CLXXII, CLXXV, CLXXXV, CLXXXVII, CXCVII, CXCXVII, CXCXVIII, CC—CCIII, CCVI, CCXV, CCXVII—CCXIX, CCXXX, CCXXXIII—CCXXXVI, CCXXXVIII, CCXXXIX, CCXLI, CCXLII, CCLVI, CCLVIII—CCLX, CCLXIV, CCLXX, CCLXXI, CCLXXIII, COLXXV, CCLXXVIII—CCLXXXI, CCLXXXIV, CCLXXXVI—CCLXXXVIII, CCXCI—CCCI, CCIII, CCCIV, CCCV, CCCVII, CCCIX, CCCXI, CCCXIII, CCCXIV, CCCXXV—CCCXXVIII, CCCXXIX—CCCXXXI, CCCXXXIV, CCCXXXVII, CCCXXXVIII, CCCXL—CCCXLIII, CCCXLVI, CCCXLVII, CCCXLIX, CCCL, CCCLIV—CCCLVII, CCCLIX, CCCLXI, CCCLXIV, CCCLXX, CCCLXXVIII, CCCLXXIX.

(nem distichonokból) álló versek szintén a végén foglalnak helyet a bécsi kiadásban.

E csekély *formai* eltéréseken kívül az 1559-iki Sambucus-féle páduai kiadásban meglevő epigrammák szövege, mint sok példával igazolhatom, teljesen megegyezik az 1569-iki Sambucus-féle kiadás szövegével.

E szerint, mindamellett hogy kiadásunk számos epigrammának az editio princeps, e körülménynek a szöveg megállapításánál hasznát nem látjuk, mert teljesen ugyanazt adja a 10 évvel később megjelent kiadás is.

A mi ezen páduai kiadás célját illeti, azt hiszem, hogy *Prodromusa* akart lenni Sambucus nagyobb kiadásának,*) ép úgy mint az 1567-ben Bécsben megjelent Eranemus is, melyet Sambucus akkor fedezett fel Florenzben. Valószínű, hogy igen kevés példányban nyomták, különben a bécsi kiadásban nem állította volna Sambucus ugyanerről a 141 epigrammáról, hogy «*Altera libri pars, cuius foliorum numeri sunt notis Romanis insignes, tota nunc primum in lucem prodit*».

Ezen részben van ugyanis a mi kiadásunk 141 epigrammája is.

Végül még egy dolgot kell szóvá tennünk. Kiadásunk címe azt mondja: «*nunc primum inventa et excusa*». Ezzel látszólag ellentétben áll, a mit Teleki mond «*sequabantur posthinc editiones octava, nona et decima ab Jo. Sambuco profectæ; quarum prima, quae exiit Patavii (a mi kiadásunk), e solis iam ante vulgatis constat*». Hogy a kiadó félrevezetve az 1569-ik évi kiadásnak imént közölt megjegyzése által, hamisat mond és hogy ennél fogva állítását számba nem vehetjük, azt az alább következőkből látjuk: «*sed cuius (sc. editionis), inspiciendæ*» mondja Teleky «*nulla nobis hoc loco et tempore suppetit facultas*». Minthogy a «*nunc primum inventa et excusa*» határozottan ott van a címlapon, Teleki ellenben maga megvallja, hogy látatlanban beszél, nincs miért foglalkoznunk vele. De még ha a cím nem mondaná is meg, azt hiszem bizonyosra vehetnők, hogy a pádui kiadás epigrammái itt láttak először napvilágot, azon okból, mert a meg-

*) Talán erre utal a fenebbi distichonok végső sora:

«*Magna brevi illius Bibliotheca dabit*, bár ez a Sambucus gazdag könyvtárából kiadandó egyéb művekre is vonatkozhatik.

előző kiadásokban csak igen kevés ily fajta költemény jelent meg: talán 25—30,¹⁾ a mienkben pedig 141.

Kiadásunk legvégén ezeket olvassuk: «*Lectori! Ne nescias, me huius ipsius Autoris alium quoque libellum Epigrammatum, cum Panegyrico ad Ludovicum Gonzagam et ad Strozios, elegiis Basilea (sic!) misisse et iam forte ipsum excusum. Vale.*» Az itt jelzett kiadásról semmit sem tudunk. Minthogy azonban a tartalom, e rövid jelzés után indulva, megegyezik a bécsi 1569-iki kiadással (nem tekintve az 1567-ben felfedezett Eranemust), azt sejttem, hogy Sambucus itt azon sajtó alá rendezett kiadásról szól, melynek prodromusa volt a páduai kiadás, s hogy talán a baseli kiadóval meg nem egyezhetvén, vissza vette tőle az egész anyagot s egyelőre nem is adta ki, hanem bővítette, 1567 után az Eranemussal kiegészítette s mindent együttvéve csak 1569-ben Bécsben tett közzé.²⁾

Dr. FINÁCZY ERNŐ.

AD HESYCHII ALEXANDRINI GLOSSAM ΠΑΡΧΑΠΟΣ.

M. Schmidt in editione Hesychii glossam Πάρχαπος Ζεὺς in Πάρχαϊος Ζεὺς mutavit, coniecturam coniecturae superstruere non dubitans. Ita enim locum corrigere temptavit Corsin. in Diss. I. ad Plut. de placit. philos. c. 7. p. 9., Bentleium, fictorem huius *Panchaei Iovis* secutus, qui fragmentum iamborum Callimachi, quod servatum est apud Pseudo-Plutarchum in libro de

¹⁾ Teleki előszavát szem előtt tartva, — mely itt autopsián alapszik — azt találjuk, hogy az 1512-iki kiadásban epigramma nem volt; a 2. kiadásban (1513) volt 2; a 3-ikban (1514) nem volt, a IV-ikben (1518) volt «amplius XX»; az ötödikben (1522) nem volt; a hatodikban (1553) Epigrammatum «sylvula»: a hetedikben (1555) úgy látszik voltak epigrammák (v. ö. Teleky II. 120), de hogy csupán az előbb nevezett kiadásokban megjelentek, az kitűnik Sambucus előszavából (l. fenebb), melyben Oporinus kiadásáról mint előtte ismeretesről beszél, másrészt pedig Czvittinger Hung. Litt.-ból (Telekynél, id. h.), hol a páduai kiadásról ezt olvassuk: ... «*Epigrammata ultra omnes editiones alias ab Joan. Sambuco edita Patarii.*»

²⁾ E cikk megírásakor értesít Dr. Ábel Jenő tanár úr, hogy e ritka kiadás meg van a bécsi cs. kir. udv. könyvtárban is, Hartl W. udv. könyvtárnok levélbeli tudósítása szerint.